

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรื ทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาล

The development of a smoking control activity model for all aged groups
by nursing student leaders

บุษกร สีหัตถนปทุม* แสงเทียน เจียรวัฒนากุล* ฤดี ปુંบางกะดี**
พัชราภรณ์ ไชยสังข์*** และกมลภู ธนอมสัตย์****

Bootsakon Seaharattanapatum,* Sangtien Jjarawattanakul,* Rudee Pungbangkadee,**
Phatcharapha Chaiyasung,*** and Kamollabhu Thanomsat****

*คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

**คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

***คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

**** คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

* Kuakarun Faculty of Nursing, Navamindradhiraj University

** Faculty of Nursing, Mahidol University

***Faculty of Nursing, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

**** Faculty of Nursing, Nakhon Pathom Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลและศึกษารูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรืทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาล เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 40 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และหาความเที่ยงของแบบทดสอบความรู้การควบคุมการบริโภคบุหรืทุกช่วงวัยได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง KR เท่ากับ 0.794 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และการทดสอบที ผลการศึกษาพบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ เท่ากับ 15.88 (SD = 3.322) โดยประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.50) มีความรู้ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรม นักศึกษาพยาบาล ร้อยละ 72.50 มีความรู้ในระดับสูง คะแนนเฉลี่ยความรู้เท่ากับ 25.30 (SD = 1.436) ซึ่งสูงกว่าก่อนร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 17.323) นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมการควบคุมการบริโภคบุหรืทุกช่วงวัย คือ “ KARPAC ” ประกอบด้วย 1) ความรู้พิษภัยบุหรื 2) การส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการควบคุมการบริโภคบุหรื 3) การแสดงบทบาทสมมติ 4) การมี

ได้รับทุนวิจัยจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

Corresponding author E-mail: bussakorn@nmu.ac.th

วันที่รับบทความ: 18 ตุลาคม 2565 วันแก้ไขบทความ: 17 กุมภาพันธ์ 2566 วันตอบรับบทความ: 24 มกราคม 2566

ส่วนร่วมของแกนนำนักศึกษาพยาบาล 5) การให้บริการสังคมในการควบคุมการบริโภคบุหรี่ปุ่ทุกช่วงวัย และ 6) การดำเนินกิจกรรมการควบคุมการบริโภคบุหรี่ปุ่ทุกช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: รูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ปุ่, แกนนำนักศึกษาพยาบาล

Abstract

This action research aimed to develop the potential nursing student leaders and to study a smoking control activity model for all ages by nursing student leaders. A sample of 40 nursing students were purposively selected. Data were collected using the questionnaires. The research instruments were verified by five experts and index of item-objective congruence ranged from 0.60-1.00. The Kuder-Richardson reliability coefficient (KR-20) of the knowledge test regarding a smoking control activity for all ages was 0.794. Data were analyzed using descriptive statistics and paired t-test. The results of this study revealed that before intervention, 52.50% of the nursing students had moderate level of knowledge (M = 15.88, SD = 3.322), but after intervention, 72.50% had high level of knowledge (M = 25.30, SD = 1.436). Also, after intervention, the mean score of nursing students' knowledge was higher than before intervention at $p < .05$ ($t = 17.323$). Furthermore, the smoking control activity model, the "KARPAC" model was developed by nursing student leaders consisting of 1) knowledge of tobacco toxicity, 2) promoting positive attitude toward smoking control; 3) role play; 4) nursing student leaders' participation; 5) social service on smoking control; and 6) continuous implementation of smoking control activities for all aged groups.

Keywords: Smoking Control Activity Model, Nursing Student Leader

ความสำคัญของปัญหา

การสูบบุหรี่ทั้งในรูปแบบทั่วไปหรือบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์นับเป็นปัญหาทางสาธารณสุขสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้สูบบุหรี่ บุคคลใกล้ชิดผู้สูบบุหรี่ และสิ่งแวดล้อมที่มีควันบุหรี่ตกค้าง ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอนทั้งในประเทศที่พัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนา ล้วนแล้วแต่ได้รับผลกระทบในวงกว้าง โดยในปัจจุบันทั่วโลกมีผู้สูบบุหรี่ประมาณ 1,100 ล้านคน คาดว่าจะเพิ่มเป็น 1,600 ล้านคนในพ.ศ. 2568 ผลจากการสูบบุหรี่ส่งผลให้แต่ละปีมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 6 ล้านคน ในศตวรรษที่ 21 อาจมีผู้เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่มากกว่าหนึ่งพันล้านคน (World

Health Organization, 2021) ในประเทศไทยจากการสำรวจพฤติกรรมสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564 จากประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 57 ล้านคน พบว่าเป็นผู้สูบบุหรี่จำนวน 9.9 ล้านคน (17.40%) โดยผู้ชายจะสูบบุหรี่มากกว่าผู้หญิงถึง 26 เท่า (34.7% และ 1.3% ตามลำดับ) ถึงแม้ว่าสถิติผู้สูบบุหรี่มีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับการสำรวจในพ.ศ. 2560 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ทว่าการสูบบุหรี่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสุขภาพในทุกช่วงวัย ทั้งต่อตัวผู้สูบโดยตรงและบุคคลใกล้ชิดที่สัมผัสควันบุหรี่มือสองและมือสาม

ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคเมเร็ง โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง และโรคปอดที่ยังคงทวีความรุนแรง และเพิ่มอุบัติการณ์ยิ่งขึ้น (กรองจิต วาที่สาธกกิจ, 2559; สุภัญญา คำก้อน และคณะ, 2563) ส่วนบุหรี่ยี่ห้อเล็กทรอนิกส์กำลังเป็นที่นิยมในกลุ่มเยาวชนเพราะมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง อันเกิดจากกลยุทธ์การตลาด ซึ่งกล่าวอ้างว่าบุหรี่ยี่ห้อเล็กทรอนิกส์ปลอดภัยกว่าบุหรี่ยี่ห้อธรรมดา แต่จากหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งในและต่างประเทศพบว่าบุหรี่ยี่ห้อเล็กทรอนิกส์ส่งผลให้เกิดโรคปอดอักเสบรุนแรงและผู้สูบบุหรี่ยี่ห้อเล็กทรอนิกส์ มีโอกาสติดโรคโควิด 19 ได้สูงกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ยี่ห้อธรรมดา (เย็นฤดี แสงเพชร, 2564; Patanavanich & Glantz, 2020)

การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลในการควบคุมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อทุกช่วงวัย ยังมีจำนวนจำกัดในเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น เช่น กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มวัยทำงาน และวัยสูงอายุ แต่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มสตรีตั้งครรภ์ที่มีสามสูบบุหรี่ กลุ่มเด็กโรคหืดที่มีผู้ปกครองสูบบุหรี่ และบุหรี่ยี่ห้อเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มเยาวชน (Thanomsat, et al., 2022; Tungtrongvisolkiet & Seaharattanapatum, 2021)

จึงทำให้ไม่เพียงพอที่จะสรุปประสิทธิผลของโปรแกรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อของประชากรทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาล ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเรื่องนี้ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

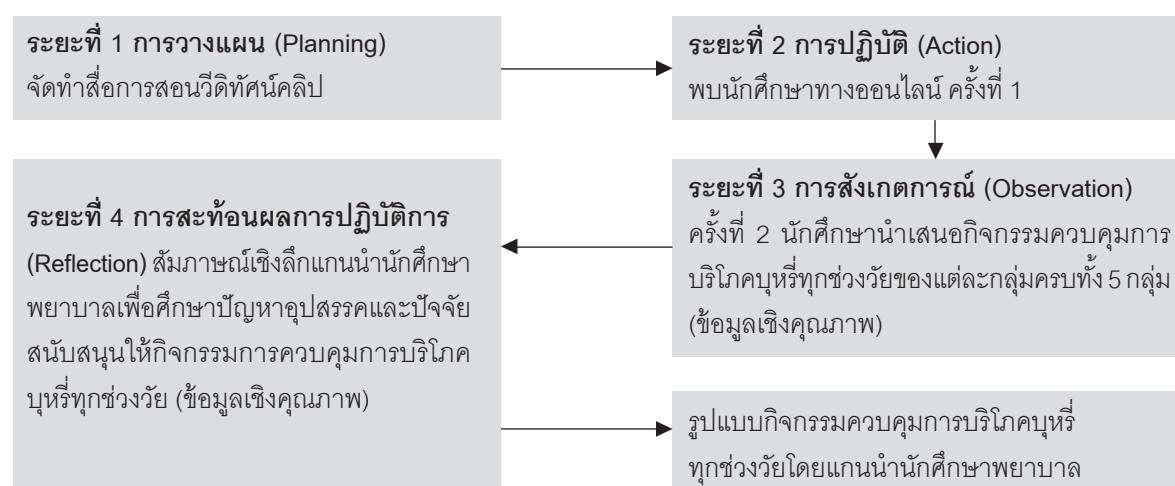
คำถามการวิจัย

ศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลและรูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลให้มีความรู้ในการควบคุมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อทุกช่วงวัย
2. พัฒนารูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาล

กรอบแนวคิดการวิจัย การวิจัยนี้ได้นำขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Kemmis & McTaggart, 1988) มาใช้ในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ยี่ห้อทุกช่วงวัย ดังอธิบายในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ชั้นปีที่ 1-4

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเป็นนักศึกษพยาบาลที่มีพฤติกรรมการสูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่ ชั้นปีละ 10 คน

เครื่องมือการวิจัย แบ่งออกเป็น

1. **เครื่องมือที่ใช้สำหรับการพัฒนาแกนนำ** นักศึกษาพยาบาล ได้แก่ รูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย ซึ่งพัฒนาโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมเครือข่ายภาคกลาง ซึ่งผู้วิจัยจับสลากจากสถาบันที่เป็นสมาชิกชมรมนักศึกษาพยาบาลสร้างสังคมไทยปลอดบุหรี่ ของเครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย จาก 4 สถาบันการศึกษาพยาบาล ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี และคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม โดยมีสื่อที่ใช้ ดังนี้

ก. คลิปวิดีโอสำหรับการให้ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยบุหรี่ การช่วยเลิกบุหรี่แบบไม่ใช้ยา (สมุนไพรช่วยเลิกบุหรี่และการนวดกดจุดสะท้อนเท้า) และการให้คำปรึกษาช่วยเลิกบุหรี่ร่วมกับการส่งต่ออย่างเป็นระบบ 1600 ระยะเวลา 60 นาที

ข. สถานการณ์จำลอง “ การช่วยสมาชิกครอบครัวเลิกบุหรี่ที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ” ผลกระทบจากควันบุหรี่ในทุกช่วงวัย

ค. ใบบางให้แก่นำนักศึกษาใช้วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาการสูบบุหรี่ที่กระทบสุขภาพทุกช่วงวัย

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ** ได้แก่

2.1 **แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล** ของแกนนำนักศึกษาพยาบาลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย เพศ อายุ ศาสนา ระดับชั้นเรียน ประวัติการสูบบุหรี่ของตนเองหรือสมาชิกครอบครัว และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การควบคุมการบริโภคบุหรี่

2.2 **แบบทดสอบความรู้เรื่องการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย** ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีจำนวน 30 ข้อที่แบ่งระดับความรู้ ออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของบุญใจ ศรีสถิตยน์ราภูร (2555) ดังนี้

มีความรู้ระดับสูง คะแนนอยู่ในช่วงมากกว่า $M + \frac{1}{2} SD$ ถึงคะแนนสูงสุด

มีความรู้ระดับปานกลาง คะแนนอยู่ระหว่าง $M \pm \frac{1}{2} SD$

มีความรู้ระดับต่ำ คะแนนอยู่ช่วงน้อยกว่า $M - \frac{1}{2} SD$ ถึงคะแนนต่ำสุด

คุณภาพของเครื่องมือวิจัย การตรวจสอบคุณภาพโปรแกรมการวิจัย ที่สร้างโดยผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมและให้อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านบุหรี่ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของสื่อ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน หาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (index of item-objective congruence) ได้เท่ากับ 0.60-1.00 แบบทดสอบความรู้การควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80 -1.00 และตรวจสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยนำไปใช้กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผ่านทาง Google form หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (KR-20) ทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.794

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 พฤษภาคม 2564-30 มิถุนายน 2565

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์

มหาวิทยาลัยนวมินทราชูติราชตามหมายเลขรับรอง KFN-IRB2021-28 ณ วันที่ 25 ตุลาคม 2564 โดยปฏิบัติ ตามหลักการ 3 ประการ คือ การขอความยินยอม การรักษา ความลับของแหล่งข้อมูล และการป้องกันผลกระทบต่อ ผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมการวิจัยเลือกปัญหาสุขภาพ สำคัญครอบคลุมในทุกช่วงวัยจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรมและหลักฐานเชิงประจักษ์ จากนั้นสร้าง ห้องเรียน Google Classroom ชื่อ " ห้องเรียนรู้พัฒนา แกนนำนักศึกษาพยาบาลควบคุมบุหรี่ปั้วช่วงวัย " ซึ่งมี คลิปวีดิทัศน์ 5 เรื่อง ดังนี้ 1) พิษภัยบุหรี่ปั้ว 2) สมุนไพร ช่วยเลิกบุหรี่ปั้ว 3) การงดงดจุดสะอาดอื่นเท่า 4) การให้ คำปรึกษาช่วยเลิกบุหรี่ปั้วและ 5) การส่งต่ออย่างเป็นระบบ สำหรับ 1600 แต่ละหัวข้อ มีแบบทดสอบท้ายบท จำนวน 10 ข้อ ให้นักศึกษาทำแบบประเมินความรู้ก่อนการเริ่ม กิจกรรม (pre-test) จากนั้น เปิดโอกาสให้นักศึกษาศึกษา ค้นคว้าตามอัธยาศัยจากบทเรียนในห้องเรียนที่เตรียมไว้ หลังเสร็จสิ้นกิจกรรมให้นักศึกษาทำแบบทดสอบความรู้ อีกครั้ง เมื่อผ่านเกณฑ์ทดสอบร้อยละ 60 ทั้ง 5 หัวข้อ นักศึกษาได้รับประกาศนียบัตรแกนนำนักศึกษาพยาบาล ในการควบคุมการบริโภคบุหรี่ปั้วทุกช่วงวัย

2. จากนั้น ให้นักศึกษาดูวีดิทัศน์สถานการณ์ จำลอง (simulation) เรื่อง "การสัมผัสควันบุหรี่ปั้วของสมาชิก ครอบครัวทุกช่วงวัย " ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้าง ขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพ ที่เกิดจากการสัมผัสควันบุหรี่ปั้วทุกช่วงวัย

3. พบแกนนำนักศึกษาพยาบาลครั้งที่ 1 เพื่อ แนะนำนักศึกษารู้จักกับอาจารย์วิทยากรประจำทั้ง 5 กลุ่ม

4. จับสลากแบ่งนักศึกษาตามช่วงวัยทั้ง 5 กลุ่ม ๆ ละ 8 คน นักศึกษาตั้งชื่อกลุ่มและหัวหน้ากลุ่ม ร่วมกันระดม ความคิดในการจัดรูปแบบกิจกรรมการควบคุมการบริโภค บุหรี่ปั้วทุกช่วงวัยตามสถานการณ์ที่ได้รับมอบหมาย ระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นผู้ดูแลใน

รูปแบบการจัดกิจกรรมออนไลน์ มีการจัดตั้ง line group สำหรับให้คำปรึกษาแก่นแกนนำนักศึกษาพยาบาล

5. พบแกนนำนักศึกษาพยาบาล ครั้งที่ 2 ให้ นักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอกิจกรรมควบคุมการบริโภค บุหรี่ปั้วทุกช่วงวัย 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสตรีตั้งครรภ์ที่สัมผัส ควันบุหรี่ปั้วมือสอง 2) กลุ่มเด็กเล็กที่มีโรคหืด 3) กลุ่มวัยรุ่น นที่สนใจการสูบบุหรี่ปั้วหรือเลิกทอริกซ์ 4) กลุ่มวัยทำงานที่สูบ บุหรี่ปั้วเสี่ยงต่อการเกิดโรคหลอดเลือดสมองเฉียบพลัน และ 5) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรัง อาจารย์ที่ปรึกษาชมรม เครือข่ายภาคกลางได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม

6. การสะท้อนผลการปฏิบัติการโดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ เชิงลึกแกนนำนักศึกษาพยาบาลเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนให้กิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ปั้ว ทุกช่วงวัยประสบความสำเร็จ ตามวงจรของการปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นวางแผน (planning) ขั้นปฏิบัติ การ (action) ขั้นสังเกตการณ์ (observation) และ ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (reflection) และการตรวจสอบ ข้อมูลที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้ร่วมกันพิจารณาไว้แล้ว อีกครั้งหนึ่ง เพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุ วิธีการปัญหา และผลที่ได้รับ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้

7. วิเคราะห์และสรุปรูปแบบกิจกรรมควบคุมการ บริโภคบุหรี่ปั้วทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ อ้างอิงใช้การทดสอบที่ ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. **ข้อมูลส่วนบุคคล** นักศึกษาพยาบาล จำนวน 40 คน เป็นเพศหญิง 39 คน (97.50%) เพศชาย 1 คน (2.50%) อายุมากกว่า 20 ปี 31 คน (77.50%) และอายุ

น้อยกว่า 20 ปี 9 คน (22.50%) อายุเฉลี่ย 20.80 ปี (SD = 1.556) นับถือศาสนาพุทธ 29 คน (72.50%) นับถือศาสนาคริสต์ 9 คน (22.50%) นับถือศาสนาอิสลาม 2 คน (5.00%) ผู้เข้าร่วมการวิจัยมีเพื่อนที่สูบบุหรี่และไม่สูบบุหรี่มีจำนวนเท่ากัน คือกลุ่มละ 18 คน (45.00%) และไม่ทราบข้อมูลการสูบบุหรี่ของเพื่อนสนิท จำนวน 4 คน (10.00%) ไม่เคยมีประสบการณ์ให้คำแนะนำช่วยเลิกบุหรี่ จำนวน 24 คน (60.00%) และส่วนใหญ่ไม่เคยสูบบุหรี่ จำนวน 37 คน (92.50%)

2. ผลการพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลให้มีความรู้การควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย พบว่า ก่อนการพัฒนาความรู้ นักศึกษาพยาบาลร้อยละ 32.5 มีความรู้ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 52.5 มีความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และร้อยละ 15 มีความรู้ อยู่ในระดับต่ำ หลังการพัฒนาความรู้ นักศึกษาพยาบาลร้อยละ 72.5 มีความรู้ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 27.5 มีความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีผู้ที่มีความรู้ อยู่ในระดับต่ำ หลังการพัฒนาความรู้ กลุ่มนักศึกษาพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ เท่ากับ 25.30 (SD = 1.436) ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนาฯ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 15.88 (SD = 3.322) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 17.323$)

3. ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาล

3.1 จากการศึกษาสะท้อนผลการปฏิบัติการ พบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพปัญหาสุขภาพจากสภาพสังคมจริง จากการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของรูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย พบว่า นักศึกษาพยาบาลยังไม่มีระบบขั้นตอนและแนวทางที่ชัดเจน ทั้งในการสื่อสารสิ่งแวดล้อม และอุปสรรคด้านบุคลากร นอกจากนี้ยังพบว่าส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์เกี่ยวกับการช่วยเลิกบุหรี่ อย่างเป็นระบบทำให้ไม่มั่นใจ วิตกกังวลเกี่ยวกับการคุย

กับญาติหรือผู้ป่วยเพื่อช่วยเลิกบุหรี่ ดังนี้ “ หนูรู้สึกกังวล เพราะสถานการณ์โควิด 19 ทำให้หม่อมองภาพปัญหาของการสูบบุหรี่ในชุมชนไม่ชัดเจนและหนูไม่รู้ว่า จะเริ่มคุยกับผู้ป่วยหรือญาติอย่างไรในการช่วยเลิกสูบบุหรี่คะ ” (N2) ส่วน (N6) “ เคยคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นสิ่งถูกต้องตามกฎหมายใคร ๆ ก็สู่มากสูบได้ โดยเฉพาะบุหรี่ไฟฟ้าที่เห็นน้อง ๆ วัยประถม ยืนสูบหลังโรงเรียนดีและเยอะขึ้นคะ ” และ (N10) “ การแนะนำให้ผู้สูบบุหรี่ในครอบครัวเลิกสูบบุหรี่ทำให้เกิดการทะเลาะขัดแย้งในครอบครัวได้เหมือนกันคะ เพราะตัวหนูไม่สูบบุหรี่เพราะรู้ว่า มีอันตรายต่อสุขภาพแต่น้าหนูไม่คิดว่าจะกระทบต่อสุขภาพของคุณตาคุณยายที่อาศัยอยู่ในบ้านคะ พอหนูบอกให้น้าเลิกสูบบุหรี่ก็มักจะถูกตู่ทุกครั้งคะว่าไม่ใช่เรื่องของเด็ก ”

3.2 รูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยที่พัฒนาขึ้น เรียกว่า รูปแบบ “ KARPAC ” ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

1) Knowledge (K) ความรู้พิษภัยบุหรี่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ประกอบด้วย การให้ความรู้ 1) พิษภัยบุหรี่ 2) การช่วยเลิกบุหรี่แบบไม่ใช้ยา (สมุนไพรช่วยเลิกบุหรี่และการนวดกดจุดสะท้อนเท้า) และ 3) การให้คำปรึกษาช่วยเลิกบุหรี่ ร่วมกับการส่งต่ออย่างเป็นระบบ 1600 เพื่อส่งเสริมให้แกนนำนักศึกษาพยาบาลได้เกิดความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่มีผลกระทบจากการสัมผัสควันบุหรี่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2) Attitude (A) การส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยอย่างเหมาะสมผ่านสถานการณ์จำลอง รวมทั้งการดูวีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับผลกระทบของควันบุหรี่ต่อปัญหาสุขภาพทุกช่วงวัย

3) Role play (R) การแสดงบทบาทสมมุติตามสถานการณ์จำลอง เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้แกนนำนักศึกษาได้มองเห็นภาพสถานการณ์จำลองได้ชัดเจนและมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมุติชัดเจน

4) Participation (P) การมีส่วนร่วมของ

ผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแกนนำนักศึกษาพยาบาล อาจารย์ที่ปรึกษาเครือข่ายภาคกลาง และตัวแทนกลุ่มวัยรุ่นวัยทำงาน และวัยสูงอายุที่มีส่วนร่วมในการวางแผน และการดำเนินกิจกรรมการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย

5) Action (A) การให้บริการสังคมด้านการควบคุมการบริโภคบุหรี่ที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย การปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้ ส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยสำเร็จได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมเมือง คือ การประยุกต์ใช้แนวคิดวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของแกนนำนักศึกษาพยาบาล และการถ่ายทอดประสบการณ์จากอาจารย์ที่ปรึกษาเครือข่ายภาคกลาง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการนำเสนอผลงานรูปแบบกิจกรรมการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยโดยเน้นการแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์จำลองและแสดงบทบาทสมมติ ด้านการช่วยเหลือเด็กบุหรี่แก่สมาชิกครอบครัวอย่างเป็นระบบ เป็นการสร้างความตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของแกนนำนักศึกษาพยาบาลในการพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาช่วยเหลือบุหรี่อย่างเหมาะสมแก่ผู้รับบริการ

การอภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลให้มีความรู้ฯ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและแสดงบทบาทสมมติได้อย่างเหมาะสม และรูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยที่ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของนักศึกษาพยาบาลเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และมีทัศนคติที่ดีต่อการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยจากการแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์จำลองที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายของนักศึกษาพยาบาลอย่างเนื่องจากขาดประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับการช่วยเหลือสูบบุหรี่อย่างเป็นระบบรวมทั้งการนำสูบบุหรี่ใหม่ที่มีโอกาสสูบบุหรี่ไฟฟ้าหรือสูบทั้งบุหรี่ธรรมดา

และบุหรี่ไฟฟ้า สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยวรรณ บุญเพ็ญ และคณะ (2562) ศึกษาพฤติกรรมกรรมการสูบบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์และพฤติกรรมต้องการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นวิจัยผลานวิธีแบบคู่ขนาน จำนวน 422 คน พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่สูบบุหรี่ทั้งแบบธรรมดาและบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์ เพราะกลยุทธ์การตลาดที่ทำให้เยาวชนเข้าใจผิดคิดว่าบุหรี่อิเล็กทรอนิกส์มีความปลอดภัย นอกจากนี้การรณรงค์ให้ทุกช่วงวัยได้เกิดความรู้ ทัศนคติที่ดีต่อการเลิกสูบบุหรี่และหลีกเลี่ยงควันบุหรี่มือสองได้ครอบคลุมทุกช่วงวัยจึงเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือควบคุมบุหรี่ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการพัฒนาศักยภาพแกนนำนักศึกษาพยาบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ให้รู้จักแนวทางการช่วยเหลือเด็กบุหรี่อย่างเป็นระบบโดยเฉพาะในระบบปฐมนิเทศที่ควรส่งต่อ 1600 ศูนย์บริการเลิกบุหรี่ทางโทรศัพท์แห่งชาติเพื่อรับคำปรึกษาช่วยเหลือเด็กบุหรี่และติดตามต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ (จินตนา ดำเกลี้ยง และคณะ, 2561; จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และบุญชนัญญา พงษ์ปรีชา, 2563; Thanomsat, et al., 2022) ดังนั้นการจัดรูปแบบกิจกรรมการควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยตามรูปแบบ “KARPAC” ให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทสังคมเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพให้แกนนำนักศึกษาพยาบาลเพื่อต่อ ยอดความรู้การควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัย

ข้อเสนอแนะ

1. อาจารย์ที่ปรึกษาชมรมนักศึกษาพยาบาลสร้างสังคมไทยปลอดบุหรี่ควรนำรูปแบบกิจกรรมควบคุมการบริโภคบุหรี่ทุกช่วงวัยโดยแกนนำนักศึกษาพยาบาลขยายผลสู่สังคมให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายต่อเนื่อง
2. ควรพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมสุขภาพและช่วยเหลือเด็กบุหรี่อย่างเป็นระบบทุกช่วงวัยโดยนักศึกษาคณะอื่น ๆ ที่สนใจให้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและกิจกรรมการควบคุมการบริโภคบุหรี่อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนาณัฐ ทองเมื่องธัญเทพ, กัญญาพัชร พงษ์ข้างอยู่, ชูติมา มาลัย, และ หทัยรัตน์ บุญยพรรณพงศ์. (2562). ผลของการได้รับควันบุหรี่ของหญิงตั้งครรภ์ต่อทารกในครรภ์: การสังเคราะห์งานวิจัยอย่างเป็นระบบ. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 12(1), 117-132.
- กรองจิต วาทีสาธกกิจ. (2559). *คู่มือการรักษาโรคเสพติดยาสูบสำหรับพยาบาล*. มณฑลปรีชากรฟิค.
- จักรพันธ์ เพ็ชรภูมิ และ บุญชนัญญา พงษ์ปรีชา. (2563). มาตรการส่งเสริมบ้านปลอดบุหรี่. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 29(1), 163-172.
- จินตนา ดำเกลี้ยง, จารุวรรณ กฤตย์ประชา, อนงค์ ประสานนวกิจ, ทิพมาส ชิดวงค์, รัตใจ เวชประสิทธิ์, สมณันท์ ทศนีย์สุวรรณ, และ ญัฐชยกานต์ นาคทอง. (2561). ประสบการณ์ของนักศึกษาพยาบาลในการใช้โมเดล 5A เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบในผู้ป่วยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, 38(3), 141-151.
- บุญใจ ศรีสถิตยีนรากร. (2555). *การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย: คุณสมบัตินวัตกรรมวัดเชิงจิตวิทยา*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยวรรณ บุญเพ็ญ, ภาวนา เมณฑะระ, และ ปิยชาติ บุญเพ็ญ. (2562). พฤติกรรมการสูบบุหรี่ไฟฟ้าและพฤติกรรมต้องการเลิกบุหรี่ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒ วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(22), 1110-1127.
- เย็นฤดี แสงเพชร. (2564). ผลของการใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลเพื่อการเลิกบุหรี่ในสถานประกอบการผลิตแบตเตอรี่รถยนต์ จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารพยาบาล*, 70(1), 1-10.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชากร พ.ศ. 2564*. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุกัญญา คำก้อน, แอนน์ จิระพงษ์สุวรรณ, สุรินทร์ กลัมพากร, และ สุนธธา ศิริ. (2563). โปรแกรมช่วยเลิกบุหรี่สำหรับผู้กลับมาสูบบุหรี่ของทหารกองประจำการ ในค่ายกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ จังหวัดชลบุรี. *วารสารพยาบาล*, 69(1), 44-53.
- Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988). *The action research planer* (3rd ed.). Deakin University.
- Patanavanich, R., & Glantz, S. A. (2020). Smoking is associated with COVID-19 progression: A meta-analysis. *Nicotine and Tobacco Research*, 22(9), 1653-1656.
- Thanomsat, K., Yunibhand, J., & Preechawong, S. (2022). Effectiveness of an integrated smoking cessation service model on smoking status: A preliminary study. *Tobacco Induced Diseases*, 20, 104. <https://doi.org/10.18332/tid/155375>
- Tungtrongvisolkiet, N. & Seaharattanapatum, B. (2021). Experiences of smoking cessation focused on barriers and facilitators by husbands with smoking tobaccos during wives getting pregnant with anemia in urban community: A qualitative research. *Open Access Library Journal*, 8(5), 1-13.
- World Health Organization. (2021). *WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000-2025* (4th.ed.), World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240039322>